TÁRSASÁGI ÜGYEK

Nagy L. János 80 éves*

Köszöntőm keretéül egy jól ismert Weöres-idézetet választottam a Szembe-fordított tükrök című gondolatsorból: „Egyetlen ismeret van, a többi csak toldás: Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra” (Weöres Sándor, Egybegyűjtött írások. Magvető Kiadó, Budapest, 1970. 1: 614). Hányféle „létráról” beszélhetünk egy ember életében?

Első megközelítés: az élet-létra. Jubilánsunk a 80. fokára lép június 22-én, vagyis 1946-ban született, a 2. világháború utáni első békeévben, a mélykúti Nagy család harmadik fiaként (még egy kislány született). Általános iskoláit Mélykúton járta ki, középiskolába Kalocsára jelentkezett az I. István Gimnáziumba. Mint vidéki diák kollégiumban lakott, itt ismerte meg Békési Imrét, aki későbbi pályájának alakulásában és segítésében fontos szerepet játszott, és akiről 2021-ben megemlékező írásában Nagy L. János így vallott: „1961 májusának végén megismertem Békési Imrét. Kitűnt a nevelőtanárok közül: fiatal volt, kollégái kétszer idősebbek voltak nála. Nem volt szüksége arra, hogy felemelje a hangját.” (MNy. 2021: 228). Érettségi után Szegedre jelentkezett a József Attila Tudományegyetemre, és 1970-ben magyar–orosz szakos középiskolai tanári diplomát szerzett. 1976-ig a kiskunhalasi Szilády Áron Gimnáziumban oktatott, s még ebben az évben pályázott a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékére. A létra fokain haladva: tanársegéd, adjunktus, docens, 1994-től főiskolai tanár, 1999-ben habilitált, és 2000-ben professzorrá nevezték ki. Az MTA doktora címet 2005-ben szerezte meg, 2016-ban pedig professzor emeritusként vonult nyugdíjba.

Milyen céljaink vannak, mit szeretnénk elérni, megfelelően használjuk-e a képességeinket, tehetségünket? Jubilánsunk igen tekintélyes „létrát” ácsolt magának.

Tanári munkáját röviden áttekintve: leíró magyar nyelvtani tárgyakat oktatott, de kezdetektől feladata volt a nyelvművelés, beszédtechnika, beszédművelés, retorika tanítása is. 2007-ig magyar szakos tanárjelölteket, a Szegedi Egyetem megalakulása után pedig tanítójelölteket, óvodapedagógus-jelölteket, alkalmazott nyelvész, ezenkívül nyelv- és beszédfejlesztő szakos hallgatókat tanított. Felkérésre oktatott a JATE Bölcsészettudományi Karán (1981/82, 2007/08); előadott és vizsgáztatott a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen (2004) és a szlovákiai Selye János Egyetemen (2008). Francia nyelven tartott előadást Belgiumban (UMH, Mons, 1996), Franciaországban (UMB, Strasbourg, 1999), a Fónagy Iván-konferencián Budapesten (Budapest Collegium, 1997). Erasmus-előadásokat tartott Nyitrán (2011, 2015), Kolozsvárt (2011, 2015). A Hungarológiai Központ francia nyelvű tervezetét készítette el Monsban (1996): az UMH szenátusa elfogadta a projektet. 1998/99-

* Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság 2026. május 5-i ülésén, az ELTE BTK-n. – Köszöntőmhöz felhasználtam Békési Imre írásának adatait: Nagy János hetvenedik születésnapjára. In: Prózától a líráig. Írások Nagy L. János tiszteletére. Szegedi Egyetemi Kiadó – Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged, 2016. 9–11.

DOI: https://doi.org/10.18349/MagyarNyelv.2026.3.377

ben programfinanszírozási pályázata magyar tannyelvű középiskolákban működött (Kiskőrös, Kiskunhalas, Szeged, Zirc; Csíkszereda, Kolozsvár, Sepsiszentgyörgy stb.).

Tudományos tevékenysége: első közleményeiben nyelvművelő és helyesírási témákat dolgozott föl, bölcsészdoktori értekezését (Tagadó nyelvi formák a KRESZ szövegében. JATE, Szeged) 1981-ben védte meg. Szintaktikai tárgyú cikkek[1] (Fekete lyukak? 1986; A *ha ki* kezdetű mellékmondatokról, 1992) után érdeklődése Weöres Sándor költői nyelve felé fordult. 1993-ban szerezte meg a nyelvtudomány kandidátusa címet (Ismétlések és értelmezések Weöres Sándor versszövegeiben), 1999-ben habilitált (JPTE, Pécs: Szavak és világok Weöres Sándor verseiben), 2005-ben az MTA doktora lett (A retorikus nyelvhasználat Weōres Sándor költészetében). 1990-től 2012-ig a Szemiotikai Szövegtan műhelyében, 1995-től 2008-ig az ELTE BTK-n működő stilisztikai kutatócsoportban dolgozott. Benkes Zsuzsával és Petőfi S. Jánossal Szövegtani kaleidoszkóp címmel (1996), Péntek Jánossal A kreatív nyelvhasználat és az iskola (2000) címmel közölt kötetet. Könyvet szerkesztett 1998-ban és 2011-ben Török Gábor (1929–1996) emlékére. Újabb Weöres-kutatásairól adott számot a Bóbita varázskönyve (2016) és a Weöres Sándor teremtő nyelvéhez (2019).

Itt álljunk meg egy kicsit a munkák felsorolásában! Ha végigolvassuk Nagy L. János elemzéseit, úgy érezzük, hogy teljesült Weöres Sándor kívánsága, amit összegyűjtött írásainak Köszöntőjében fogalmazott meg: „Célom nem a gyönyörködtetés (…). Mást akarok: eleven áramot sugározni, melytől megrázkódik az ösztön, érzelem, ész, képzelet, szellem, az egész lény, ne csak az ember olvassa a verset, a vers is az embert. (…) Birkózzék velem, mint kisgyerek az apjával, és a birkózásban erősödjék” (Weöres i. m. 7–8).

Vitathatatlan, hogy Jubilánsunk a nyelvi és nem nyelvi tényezők együtteseinek föltárásával, a logikai megközelítésekkel, és amit különösen érdemes kiemelni: a hangzás jelentésének elemzésével sokat tett Weöres költészetének megértetéséért és megéreztetéséért. Valóban „eleven áramot” sugároznak az elemzései. Retorikai megközelítése az alakzatkutatás számára is számottevő eredményeket hozott. Ezek között első helyre kívánkozik a nonverbális szövegrészek/szövegegészek bevonása a nyelvészeti elemzések kiegészítéséül (kandidátusi értekezés, 1993; habilitációra benyújtott kötet, 1998; A chiazmus gondolata és a szöveg chiazmusa, 2005, 2015).

A sorrendi megfordításokat építő alakzatok angol nyelvű tanulmányokban jelentek meg: Chiasme – a semiotic outline (2004); Linguistic, rhetorical and semiotic analyses of the language of Gospels (2005); s a szerző eljutott a beszédaktusok kereszteződő jelentéseihez: On the meaning of figurative word order (2014). Alakzati tanulmányainak kötete: Kereszteződő jelentések világában (2013). Újabb elemzésekben kutatta a regionális köznyelv mint vernakuláris változat szerepét a lírai szövegek alkotófolyamatában és befogadásában (2007, 2013, 2014). Weöres-kutatásainak összefoglalását 2014-ben Hullámok a Weöres tengerből című kötetében tette közzé.

A Szabadegyetem, Szeged sorozatban 2008-ban (Weöres Sándor nyelvi műhelyében) és 2013-ban („Meghalok születni”. Weöres Sándor 100. születésnapjára) tartott előadást, a szövegek a Szegedi Tudományegyetem weblapjáról letölthetők. De nagy sikerű előadásokat tartott Sebő Ferenccel együtt Weöres verszenéjéről 1995 és 1998 között: Kossuth Klub, SZOTE Klub, Rókusi Általános Iskola, Szeged stb.

[1] A publikációknál csak a címet és évszámot közöljük, az egyéb filológiai adatok elérhetők a Magyar Tudományos Művek Tárában: https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10009268.

Jelentős eredménye Nagy L. János Weöres-kutatásainak az is, hogy áttekintette a költői nyelv számítógépes feldolgozásának lehetőségeit (OTKA-támogatással, 1999 és 2002 között), egyben létrehozta a virtuális „editio princeps" változatot, az Egybegyűjtött írások IV. kiadásának (1986) közlésmódja alapján.

De foglalkoztatják egyéb témák is: Petőfi Sándor János szemiotikai textológiája és a művészetelmélet (2021), A teljesség és az explicitség igézetében. P. S. J. emlékezetére (2022); A szemiotikai textológiáról és a tanárképzésről (2022); Az utalószó működése az alárendelés elemzésében (2018); A kettős szillogizmus működése kanonikus szövegekben (2020); Deme László és a folytatás (2022); A relatív melléknevek szemantikájához (2025).

Külön is szólnunk kell a pályázatok révén (gyakran Benkes Zsuzsával, Békési Imrével, Rozgonyiné Molnár Emmával, Petőfi S. Jánossal együtt) szervezett számos konferenciáról, például: A kis herceg-konferencia (Szeged, 1996); Petőfi-olimpia (Kiskőrös, 2001); Tanügyi vezetők továbbképzése (Szeged, 1997, 1999, 2002); Tankönyvi szövegkonferencia (Szeged, 2005 stb.). 2003-ban a Magyar Írószövetségben Kalász Márton elnök segítségével szervezett Weöres-konferenciát. A Kodály-évfordulón pedig Szegeden Kodály Zoltán, a nyelvművelő címmel (szerkesztett anyagát a Magyar Nyelvőr közölte 2008-ban). A szegedi Weöres Sándor Általános Iskolában 2013-ban Dobos János igazgatóval együtt rendezte a Weöres Sándorról elnevezett iskolák találkozóját (a Sebő együttessel és Kalász Mártonnal), az NKA támogatásával. Ugyancsak 2013-ban Weöres-konferenciát szervezett az SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Karon Ilia Mihálylyal, Máté Zsuzsával, Pál Józseffel, Sipos Lajossal, Szörényi Lászlóval, Tóth Péterrel a Tiszatáj és a JGYPK támogatásával.

Nagy L. János folyamatosan részt vesz a nyelvész kutatók tudományos minősítésében, PhD-értekezések, habilitációs védések, MTA doktora értekezések elbírálásában. Tanítványai közül többen kiemelkedő sikereket értek el.

Tankönyvcsaládot készített Kertész Józsefné és Palotásné Nagy Éva szakvezető tanárokkal Nyelv-szöveg-játék címmel 1992-től kezdve. A Tankönyvkiadó a tizenhárom és a tizennégy éveseknek szánt könyvet kiadta 1993-1994-ben. Elkészült a tizenöt, a tizenhat és a tizenhét éveseknek szóló anyag is, tanári segédkönyvvel együtt; ezek kiadására azonban a kiadónak már nem volt fedezete.

Jelentős mennyiségű lektorálást végzett: Árpás Károly Kalevipoeg-fordítása, Békési Imre több könyve, a Szemiotikai Szövegtan számos kötete, Rozgonyiné Molnár Emma könyve, román–magyar társalgási szótár, ábrázoló geometriai jegyzet; Szülőföldünk, Mélykút I–II, A Mélykúti Általános Iskola története stb.

Harmadik megközelítés: az emberség-létra. Az eddig elmondottak Jubilánsunknak alapvetően szakmai tevékenységéről adnak képet, egyéni teljesítményét bizonyítják, de az emberről kevésbé árulnak el valamit. Ahhoz azokat a cselekedeteket kell számba vennünk, melyekkel Weöres Sándor kérdésére is válaszolhatunk: „Jobb, ha lényéből ez sugárzik: Mit tudok adni?" Nagy L. János sokat adott önfeláldozóan idejéből, energiájából a jó cél érdekében. A tanárképzéshez kapcsolódó anyanyelvi mozgalmakra, versenyekre gondolok. Zsűrizett számos Szeged városi és Csongrád megyei általános iskolai és középiskolai versenyen (Kazinczy-versenyek, Édes anyanyelvünk verseny; helyesírási versenyek, Nyelvünkben élünk stb.). Napjainkig kiemelkedő szerepe van az 1988-tól kezdődően a középiskolai helyesírási verseny (1992-től Implom József Középiskolai Helyesírási Verseny) megalapításában és működtetésében: 2006-ig a zsűri titkára, azóta a zsűri

elnöke; 2006-tól az Implom József-díj kuratóriumának titkára. (Az Erkel Ferenc Gimnáziumban a Kárpát-medence legjobb középiskolásai vetélkednek február utolsó hétvégéjén, s ilyenkor a kísérő rendezvények által a magyar nyelvi kultúra egyik központjává lesz Gyula városa.) Nagy János a döntők eredményeit és az előadások szerkesztett szövegét kötetekbe, majd CD-kbe szerkesztve közölte 2008-ig. Az Implom József Középiskolai Helyesírási Verseny vezetéséről szóló összefoglalója: Harminc év a magyar helyesírásért (Erkel Ferenc Gimnázium, Gyula, 2018); A magyar nyelv testőrgárdája (2018); 2019-től Implom-verseny.hu címen tárhelyet működtet.

Másik nagy érdeme, amiért elismerés jár neki, hogy a magyar tannyelvű oktatás határainkon túli fórumain rendszeresen szerepel. Egyik megalapítója a Bolyai Nyári Akadémia magyar szakos továbbképzéseinek: Szentegyháza, 1993; Csíkszereda, 1994; Szentegyháza, 1995. A magyar nyelv napjain (AESZ) rendszeresen előad (Árkos, Csíkszereda, Gyergyószentmiklós, Kézdivásárhely, Kolozsvár, Kovászna, Marosvásárhely, Nagybánya, Sepsiszentgyörgy, Szatmárnémeti, Székelyudvarhely, Szováta); írásai megjelennek a Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények lapjain. Tizenöt éven át vett részt Kolozsvárt az Apáczai napok rendezvényein; Révai Miklós és Bartók Béla szülővárosában, Nagyszentmiklóson gyakran vesz részt ünnepségeken. Nyitrán Békési Imrével 1995-ben tartott előadást; Pozsonyban és Dunaszerdahelyen 2003-ban Benkes Zsuzsával együtt, Szabadkán pedig a Márai-napokon adott elő (1997). A határainkon túl működő pedagógusszervezetekkel folyamatos kapcsolata van: ők rendezik az Implom-verseny megyei és regionális döntőit.

Mindenképpen szólnunk kell a jubileumi köszöntésekről és megemlékezésekről, amelyek a munkatársai iránti tiszteletét, megbecsülését fejezik ki. Emberségének szép példái ezek: 2021. Békési Imre (1936–2021); Békési Imre nélkül (2021); Deme László száz esztendeje (2022); Deme László szellemi öröksége. Konferenciaszervezés (Budapest, Szeged) és kötetszerkesztés (2023); Fábián Pál szellemi öröksége (2024); Rozgonyiné Molnár Emma 90 éves (2024); Rozgonyiné Molnár Emma jubileumára (2025). Szathmári István száz esztendeje (2025).

Végül az emberség-létra körébe sorolom Jubilánsunk hobbiját, a kóruséneklést is: a Bartók Béla kórussal megnyerték az arezzói nagydíjat 1987-ben; bulgáriai, velencei, firenzei, franciaországi, lengyelországi, japán, angliai koncerteken vettek részt; rádió- és tévéfelvételek készültek a hazaiak mellett Marseille-ben, Nizzában, Sapporóban, Tokióban, Kölnben, Cardiffban. A jó hallás Weöres Sándor költészetének vizsgálatához is kellett. Mondhatjuk: nincsenek véletlenek.

Munkáját 1985-ben miniszteri dicsérettel, 1996-ban A magyar felsőoktatásért emlékplakettel, 1999-ben Pro luventute emlékplakettel, 2009-ben Lőrincze Lajos-díjjal, 2016-ban Pro Educatione-díjjal, majd professor emeritus címmel ismerték el, 2024-ben „Gyula városért” kitüntetést vehetett át.

Köszöntésemet Weöres Sándor-idézettel kezdtem, ezzel is zárom. Szintén a Szembefordított tükrök című gondolatsorban olvashatjuk: „Egyetlen parancs van, a többi csak tanács: igyekezz úgy érezni, gondolkozni, cselekedni, hogy mindennek javára legyél”. Nagy L. János életével, munkájával betartotta ezt a parancsot. Isten éltesse jó egészségben, legyen még minél több fok az élet-létráján, és sok erőt kívánunk a további alkotómunkához!

B. Fejes Katalin
Szegedi Tudományegyetem